

# בית הכנסת האבוד של אנוסי ספרד

*צאצאית מהדור ה-17 לדון אברהם סניור, שר האוצר של ספרד מתקופת הגירוש, הגיעה לארמונו וחיפשה את בית הכנסת. אלא שאנשי המקום לא ידעו על קיומו. נחישותה ותושייתה הובילו לבסוף להיכל התפילה, שספק אם יהודי היה בו זה מאות שנים*

צופיה הירשפלד

פורסם : 27.12.09, 15:48

דון אברהם סניור היה אחד היהודים המקורבים ביותר לזוג המלכותי איזבל ופרדיננד, שהכריזו על גירוש ספרד. כְּשֶׁר האוצר, הוא היה בקשרים טובים עם המלוכה, ועל-פי הנטען גם התנצר כדי להישאר במדינה. ובכל זאת, מתברר שבביתו פעל בית כנסת סודי לאנוסים. בית כנסת שהיה אבוד במשך מאות שנים, ונחשף רק לאחרונה הודות לאחת מצאצאיותיו, שהגיעה למקום כדי לקבל השראה לספרה "שתי נשים ואהבה אסורה".

אודיה בנד הגיעה לסגוביה, ספרד, כדי לספוג את אווירת העיר שתכננה להעמיד במרכז ספרה. בנד היא דור 17 לאברהם סניור קורנל, שחי שם לפני 550. "אמרתי לבעלי שאחרי ששנים אני מתעסקת בייחוס המשפחתי, וטוחנת לכולם במוח, עכשיו, כשאנחנו בפנסיה - הגיע הזמן לנסוע. אני רוצה לראות את הבית של זקן זקני", מספרת בנד.



מתחקיר משפחתי מעמיק שעשו בנד וילדיה לפני הטיסה, היו בידיה עדויות על כך שבארמונו של סניור, המשומר על ידי אונסק"ו והרשות המקומית, פעל בית כנסת. "כשהגענו לסגוביה תכננו להישאר יומיים, לראות את הארמון, את בית הכנסת ולהמשיך הלאה", היא מספרת. "באתי לשם עם עובדות שקיבלתי מהיסטוריונים פה בארץ, וידעתי מה אני רוצה לראות. יש עדויות כתובות של אברהם סניור שהוא מתאר תפילה בביתו, ושהוא יורד מהאכסדרה בקומה השנייה אל תוך בית כנסת. הייתי נחושה למצוא אותו, אבל שם גילינו שחצי מהארמון נלקח על-ידי הפרנציסקאנים, ומשמש כיום כמנזר.



"נכנסתי לחלק שפתוח לקהל ומשמש כמוזיאון ושאלתי את המוכרת בחנות המזכרות אם יש לה ספר על אברהם סניור. היא שאלה אותי אם אני יודע על מי מדובר, ואמרתי 'בוודאי, אני צאצאית שלו'. מאותו רגע התחילה חגיגה שלמה. הבחורה חיבקה ונישקה אותי, העלתה אותי למעלה למחלקת התרבות של העירייה ושם כולם ביקשו ללחוץ את ידי. בסוף הם גם הרימו טלפון לראש העירייה, שהגיע בעצמו, הצמיד לנו מדריך והודיע לנו שהכול פתוח בפנינו - מה שנרצה לראות יתנו לנו. אמרתי למדריך אני רוצה לראות את בית הכנסת של אברהם סניור והוא אמר 'תראי, אני לא מאמין שהיה בית כנסת, אולי היה מניין קטן שהוא עשה אצלו בבית'. אבל אני התעקשתי שיש לי עדויות. הוא אמר לי תני לי לטפל בזה, והתחיל להרים טלפונים במטרה לקבל אישור כניסה למנזר שנמצא בחלק השני של הארמון. אבל לא נתנו לו".

## 550 שנה אחרי

מה שהספרדים מעבר לקו לא ידעו הוא שיש להם עסק עם ישראלית עקשנית במיוחד, ש"לא" בספרדית נשמע לה המלצה בלבד. היא לא הרפתה עד שהדביקה את המדריך שהוצמד לה בלהט שלה למצוא את המקום האבוד, שאף מדריך של העיר מעולם לא ראה ולא ידע על הימצאו.



"המדריך שלנו אמר לי 'אני אעשה משהו שבגללו אני עלול לאבד את המשרה שלי. יש לי קשרים טובים עם הכמורה אני אנסה אותם'", משחזרת בנד, "הוא התחנן לפני כולם, ואז הודיעו לו שיש אישור למפתח למחר בבוקר, אבל אסור שיראו אותנו. זה היה כמו בסיפור בלשי. למחרת הגענו לסמטה, ובעלי ואני חיכנו בצד. אל המדריך הצטרף מדריך נוסף שאמר שהוא לא מאמין שיש שם בית כנסת של אנוסים. הם קיבלו את המפתח והבריחו אותנו פנימה למנזר דרך פשפש אחורי. ביקשתי מהמדריך שישאל את השוער איפה יש אולם תפילה, והוא הוביל אותנו דרך מסדרונות פנימה. עלינו וירדנו עד שנכנסנו לחדר גדול - בצד ימין שלו עזרת נשים עם מגיני דוד וממול הבמה וארון הקודש. זה היה נראה כאילו עכשיו יצא משם אחרון המתפללים. כולנו עמדנו נדהמים.



"כל הנוכחים בחדר היו המומים כי אף אחד לא האמין לי שהיה בבית זה בית כנסת. במקום שהיה ארון הקודש יש עכשיו מזבח עם הצלוב. השוער אמר שהכול נשאר אותו הדבר, חוץ מזה שפעם לא היו בחדר חלונות. ואז הבחנו שסמוך לרצפה יש אשנבים קטנים וצרים שמהם נכנס אוויר. התחלתי לבכות. פה התפללו האנוסים וככה לא ראו אותם מהרחוב. זה היה מצמרר לעמוד שם 550 שנה אחרי. שאלתי אם יש מדרגות שלא משתמשים בהם והובילו אותי למדרגות בצד, וכך מצאתי את המדרגות שעליהן ירד אברהם סניור מביתו אל בית הכנסת. לא יכולנו לדבר, הנשימה נעתקה. אני לא יודעת מתי בפעם האחרונה עמד בבית הכנסת הזה אדם יהודי".



הסיפור של בנד לא נגמר בסגוביה. אחרי שחזרה לישראל, היא מרגישה שבית הכנסת של אברהם סניור לא נמצא בידיים הנכונות: "עכשיו אני יודעת שהפרנציסקאנים רוצים לקחת את כל הארמון של אברהם סניור, כמו שהם לקחו את כל בתי הכנסת. הם לא רוצים שידעו מה יש שם, ולכן הם לא מכניסים אף אחד. המדריך ביקש ממני לא לספר שנכנסתי, אבל בחטאיי לא יכולתי לשתוק. כשחזרתי התקשרתי ליצחק נבון ולהיסטוריון חיים ברנייט שעזרו לי לאסוף פרטים. כשסיפרתי להם מה קרה, שניהם שאלו אותי איך הצלחתי, ועניתי שהייתי עקשנית. זה סיפור שצריך לדעת עליו, צריך ללחוץ בחוגים הגבוהים יותר שיחזירו את בית הכנסת לידיים יהודיות, זאת סנסציה. אסור להשאיר את זה בידיהם".